

CORONA SONRASI OTORİTER YENİ DÜNYANIN İZDÜŞÜMÜ: EV-MERKEZLİ GÜVENSİZ, GÜVENCESİZ KAOTİK ANTİTOPLUMSALLAŞMA VE ZİHİNSEL, DUYGUSAL YOKSULLAŞMA

Ertan Eğribel

Özet: Corona virüs sonrası otoriter yeni dünyanın gündelik yaşam ilişkileri içindeki izdüşümü, ev-merkezli güvencesiz, kaotik anti-toplumsallaşan ve zihinsel/entelektüel, duygusal yoksullaşma olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada corona virüs sonrası yeni dünya ile ilişkili olarak belli değerlendirmelerde bulunmaya, sonuçlar çıkarmaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Corona Virüs, Otoriterlik, Yoksulluk, Güvencesizleşme, Anti-toplumsallaşma

THE FOLLOWING OF AUTHORITARY NEW WORLD AFTER CORONA: HOME-CENTERED INSECURE, UNSECURING CAOTIC ANTITOLLUMINATION AND MENTAL, EMOTIONAL DEPRIVATION

Ertan Eğribel

Abstract: *The projection of the authoritarian new world after Corona virus in everyday life relationships has emerged as home-centered, precarious, chaotic anti-socializing and mental/intellectual, emotional impoverishment. In this study, certain evaluations are made and drawn conclusions are shared about the new world after coronavirus.*

Keywords: *Corona Virus, Authoritarianism, Poverty, Insecurity, Anti-socialization*

CORONA SONRASI OTORİTER YENİ DÜNYANIN İZDÜŞÜMÜ: EV-MERKEZLİ GÜVENSİZ, GÜVENCESİZ ANTİTOPLUMSALLAŞMA VE ZİHİNSEL, DUYGUSAL YOKSULLAŞMA*

Ertan EĞRİBEL

İnsan yeryüzündeki uygarlık serüveni içinde bütünsel bir çözüm ve örgütlenme yaratamadığı için ayrılmış, parçalamış, farklı uygarlıklara bölünmüştür. Ancak insan bölünmüş, yabancılaşmış dünya içinde bütünlüğünü edebi, dini iktisadi, bilimsel, ideolojik, tarihi, sanatsal, zihinsel/entelektüel, duygusal çeşitli biçimler içinde çeşitli kurallar, ilkeler, değerler yaratarak çekişme ve çatışma içinde bile olsa ifade etmeyi başarmıştır. Uygarlık mirası/tarihi bütün bu çekişme ve çatışmaların toplamıdır. İnsan yaşamı bütün bölünmüşlüğüne rağmen sonsuz bir çeşitlilik ve zenginlik içindedir. Acılar, sevinçler, özlemler, umutlar, düş kırıklıkları, hırslar, ölüm, yoksulluk, zenginlik, üretim, çalışma, doğum, neşe, coşku, eşitlik, barış, özgürlük, adalet, eğlence, isyan, hastalık, şiddet, otorite ve bunun benzeri çeşitli insan halleri, duygu ve düşünceler binlerce yıldır herkes için tanındıktır. Karmaşık, çelişkili bir bütün oluşturur. Toplum, tarih ve koşullar üstü kutsal, mutlak çıkarlar ve değerler yoktur. Bütün toplumlar için geçerli, eşit çıkarlardan da söz etmek mümkün değildir. Toplum içi ve toplumlar arası çıkar, çözüm farklılıkları sürdükçe mutlak, kutsal, bir kez elde edilince bütün durumlar için geçerlilik taşıyan değer ve çıkarlar, mutlak ve kutsal bir tarihi akış veya son yoktur. Corona virüs sonrası otoriter yeni dünyanın gündelik yaşam ilişkileri içindeki izdüşümü, ev-merkezli güvencesiz, kaotik anti-toplumsallaşma ve zihinsel/entelektüel, duygusal yoksullaşma olarak ortaya çıkmıştır. Bu çalışmada corona virüs sonrası yeni dünya ile ilişkili olarak belli değerlendirmelerde bulunmaya, sonuçlar çıkarmaya çalışacağız. Corona sonrası distopik-otoriter yeni dünyaya inat, çocukların, gençlerin, kadınların öncülüğünde ve hoşgörüsüyle birlikte eğlenerek, üreterek ve dayanışarak toplumsallaşacağız.

* Bu çalışma daha önce Çocuk ve Medeniyet Dergisi, S. 9, 2020'de yayımlanmıştır.

Corona virüs sonrası dünyayı hazırlayan olaylar salgın öncesinde gündeme gelmiştir. 1980-90'lı yıllarda evrensel olarak tanıtılan Batı değerleri ve toplum modelleri Batı'da sorgulanmaya başlanarak dönüştürüldü ve Batı-dışı toplumlar yine bu açıklamaların izleyicisi oldu. Yeni siyasi düzen arayışları son bulurken, mevcut küresel düzen mutlaklaştı. Mevcut düzen koşullar üstü küreselleşme ile tanımlanırken, toplumsal düzeyde ise tam tersine yerelleşme, kültürel bölünme ve parçalanmalar öne çıkarıldı. Toplumlar arası çelişki ve çatışmalar küresel düzen ile ilişkili iktisadi, hukuki, ticari, teknolojik işleyişle ilgili sorunlar olmanın yerine, kültürel kimliklere dayalı yerel, etnik, dini, cinsiyete dayalı farklılaşmalar, parçalanmalar, kutuplaşmalar biçiminde mutlaklaştırıldı. Modern kurumlar, değerler, ilke ve kurallar temsil görevini yitirdi. Modern kapitalizm ve sosyalizm ideolojisine karşıt küre-yerel kültürel kimlik özellikleri, çok kültürlülük, çeşitlilik olarak birbirine karşıt olarak gündeme getirildi. Küresel ve yerel düzeyde yeni bir aşama, düzen, sıçrama amaçlanmadığı için toplumsal gerçek ve gelecek belirsizleşti, değersizleşti. Bu nedenle geçmişten ve gelecekte kopuk şimdi ile sınırlı "post-modern durum" ve "post-modern dönem"den ve bütünsel yöntemi (kurallar, ilkeler ve değerleri) reddeden bir yöntemden söz edilmeye başlandı. Post-modern dönem, Batı egemenliği ve üstünlüğünden vazgeçmeden modern (kapitalist, sosyalist) dünya görüşünün geçersiz hale gelişi, aşama, sıçrama söz konusu olmadan, modernin sınırına gelerek sorunları ve kendini mutlaklaştırmasıydı. Küresel otoriterliğin toplum düzeyinde izdüşümü ev-merkezli güvensiz, güvencesiz, kaotik toplumsuz bir toplumsallaşma, zihinsel/entelektüel ve duygusal düzeyde yüzeyselleşmedir. Post-modernizm sadece bütünsel dünya görüşlerinden, tarih anlayışından bir kopuş değil aynı zamanda -Batı düzeni ve aklının değil- insanın akıl ve yeteneğine, duygularına karşıt belirsizliği ve değersizleşmeyi belirtir.

Modern toplum anlayışına göre yoksullaşma siyasi, iktisadi, toplumsal bir sorun ve çözüm olarak ele alınmıştır. Batı çözümü ve toplumsal değişim anlayışı çerçevesinde, gelişme, kalkınma, refah kuramı içinde Batı-dışı toplumların modern düzene karşı çıkışlarını denetim altına almak için duyarsız kalınmayan, çözülmesi mümkün ve gerekli bir sorun olarak tanımlanmıştır. Post-modern dönemde ise yoksulluk, yoksullaşma bütünsel dünya görüşünden, perspektifinden ve gerçeklikten kopuk, tanımlanamaz, çözümlenemez, göreceli, sıradan bir konudur. Anlık duyarlık ve kampanyalara dayalı sosyal hizmet veya hayırseverlik ilişkisi içinde kalmıştır. Modern toplumsal değişim ve ilerlemeye dayalı (kapitalist, sosyalist) iyimserlik yerine, yoksulluk adeta

bir kader gibi kaçınılmaz, değişmez doğal bir durum olarak benimsenmiştir. Gelecek anlayışı olmadığı için karamsar bir kendiliğindenlik ve teslimiyet geçerlidir. Yoksulluk aynı zamanda zihinsel, duygusal bir yoksunluğa, yoksulluğa dönüşmüştür. Duygusal, zihinsel/entelektüel düzeyde bütünüyle yüzeyselleşme, toplumsal gerçekten kopuk, anlık, temelsiz “duyar kasma”, melodram duyarlığı söz konusudur. Corona virüs sonrası sürekli krizlerin ve yarattığı yıkımların, toplumsal darlaşmanın bu kadar kolay benimsenmesinin nedeni budur. Corona virüs sonrası dünya bir başlangıç değil, kendinde önceki hazırlık döneminin bir sonucudur. Corona virüs salgınıyla birlikte son otuz-kırk yıldır tartışılan modern kural, ilke ve değerlerden bütünüyle koparak, modern sonrası yeni teknolojik düzenlemeler uygulama düzeyinde egemen hale geldi.

Modern düzenin veya kapitalizmin özelliği yıkıcılık ve yeniden kuruculuktur. Düzenin işleyişi sırasında ortaya çıkan kaçınılmaz krizler, ilişkilerin tahribi, yıkım yeniden örgütlenmenin imkânını oluşturmuştur. Bu krizler sonrası mevcut düzen ve iktidarın “kendiliğinden” çökeceği, aşılacağı ve yerini daha gelişmiş, ileri bir başka düzen alacağı görüşü boş bir hayaldir. Mevcut düzene karşı alternatif yeni bir düzen ve örgütlenme söz konusu olmadığında kriz dönemlerinde ortaya çıkan baskı, şiddet ve otoriterlik ile toplumsal değerler arasındaki ayrışma, dengesizlik her seferinde daha çok açılacaktır. Her kriz döneminde düzen üzerinde etkili olan toplumsal güçler tasfiye edilerek iktidar daha merkezi ve otoriter hale geldiği için, krizler mevcut Batı düzeni işleyişinin (iktidarın ilişkilerin tekeli ele geçirme çaba-

sının) kaçınılmaz bir sonucudur. Corona salgınının ortaya çıkardığı kriz de bu yasaya uyarak küresel düzeyde toplumsal ilişki ve koşullardan, tarihten bağımsız yeni bir düzen örgütlenmesinin temelini oluşturdu. Corona virüs salgını sonrası ortaya çıkan kriz kendinden önceki bütün krizlerin bir toplamı ve devamı olduğu için bütün dünya ölçüsünde yıkıcı etkisi oldu. Dikey ve yatay düzeyde iktidar otoritesini bütün yönleriyle yaygınlaştırdı. Kriz/bunalım devlet müdahalelerini ve otoritesini tartışılmaz hale getirirken, toplum düzeyinde yeni düzenlemelerin de zorunlu olarak benimsenmesini sağladı. Corona krizi küresel düzeyde müdahalelere izin verdiği gibi düzenin yeniden örgütlenmesini de doğallastırdı. Salgın toplumlar ve toplum sınıfları arasındaki ayrımı belirsizleştirirken, aynı zamanda düzenin otoritesinin benimsenmesini sağladı. Corona sonrası dünya bir yönü ile öncesiyle ilgili köklü ve kapsamlı bir değişimi belirtirken, diğer bir yönü de bu değişimle yeni bir duruma geçildiğini belirtmektedir. Bu fiili yeni durum aynı zamanda köklü değişimin getirdiği yeni sorunların çözüm yönü ve çerçevesini de (yeni referanslarını) gösterir. Günümüzde corona sonrası yeni düzenlemeler bütün ülkeler için resmi görüşe dönüşmüştür. Corona sonrası ortaya çıkan değişiklikler ve düzenlemeler güvensiz kriz koşullarında ortaya çıkmasına rağmen, salgın sonrasında da bu yeni düzenlemelerin sürmesi, sürekli kriz durumunun, "kaotik normalleşme"nin yaşandığını, sağlıktan eğitime, çalışma yaşamından siyasete bir dizi krizin yanında modern kurumların da temsil görevini yitirdiğini göstermektedir.

"Hayat eve sığar" sloganı corona sonrası yeni dünya düzeni örgütlenmesini, çözüm ve denetim yolunu göstermektedir. Bu yeni örgütlenmede kadınlar hem en çok olumsuz etkilenen, hem de yeni darlaşmış anti-sosyal düzenin işleyişinde önemli rol üstlenen kesim olmaktadır. Corona sonrası ev merkezli yeni yaşam biçimi krizle ilişkili geçici bir durumu belirtmemektedir. Çalışma, eğitim, iletişim gibi gündelik yaşam ilişkilerinin sorunlu yeni dönüşümü ve buna yönelik gündelik eleştiriler yakın gelecekte ev işlerinin toplumsal ve özel alanda dönüşümün hangi yönde süreceğini belirtmektedir. Bu nedenle öne çıkarılan sorun ve eleştiriler, anlık çözümler corona sonrası yeni düzenin ve dönüşümün bir parçasıdır. Yeni düzenleme ve uygulamalar gündelik yaşam içinde yeni sorunlar ortaya çıkardığı için bu sorunların da düzen içi müdahaleler içinde çözümünü önemli olacaktır. Küresel yeni düzen örgütlenmesi, modern ulusal, sınıfsal kimlikleri kurum ve meslekleri aşındırırken, örgütlü toplum ve sınıf kimlikleri, modern toplumsal hiyerarşileri de geriletmiştir. Küresel ilişkilerin akışkanlığı, iletişim teknolojiye dayalı yeni

gelişmeler modern çalışma ve örgütlenme anlayışını çözerken, çalışan sınıf içinde taşeronlaşma, esnek çalışma koşullarını da yaygınlaştırarak bu yolla sendikasız, düşük ücretli, işsiz geniş toplum kesimleri oluşturdu. Bu yeni küresel örgütlenme hizmet sektöründe yoğunlaşan, yığınsal yeni bir işgücü, istihdam yaratsa da bu kesim genellikle emek yoğun teknolojiler kullanan ev ve aile içi emeğe dayalı olarak kendisine zaman ve mekân baskısından kurtulmuş, etkisiz bir güç olmaktan ileri gitmedi. Evler adeta vahşi sömürü ilişkilerin örgütlendiği üretim ve tüketim atölyesine dönüştü. Kadınlar, gençler, çocuklar, göçmenler başta olmak üzere ev merkezli esnek çalışma biçimi bir yandan düzene karşı çıkışı engellerken aynı zamanda küçük kredilerle de desteklenen evler küçük kişisel girişimci atölyelerine dönüştü.

Corona sonrası yeni dünya örgütlenmesi bütün toplumlar için resmi görüşe dönüşürken, aynı zamanda toplumsal düzeyde güvensiz, güvencesiz ev merkezli yeni toplumsal ilişkiler, otoriter yeni düzenin temsil alanı (Evde Kal!) haline gelmiştir. Düzenin toplumdaki kopması toplumsal ilişkiler üzerinde denetim, yönlendirme çabasından vazgeçildiği anlamına gelmemektedir. Hayatın eve sığdırılması düzenin otoritesinin bütün yönleriyle en özel ilişkilere kadar sızmasını ve hegemonyasını genişletmesini göstermektedir. Ev işleri olarak adlandırılan çeşitli görevler dizisi sadece akıllı ev araçlarının, hazır giyim ve yiyecek endüstrisinin (ev işlerinin metalaşması/otomasyonu) gelişmesiyle değil dışardaki çalışma teknolojisinin de girmesiyle bütünleştirilmek istenmektedir. Çalışan kadın ile ev kadını arasındaki ayrımın veya çalışma yaşamı ile ev yaşamı/boş zamanlar arasındaki ikilik corona sonrası ortadan kalkarak yeni bir düzen ve dar bir toplumsallaşma biçimine dayanak olmuştur. Bu düzenin işleyişinde el emeği ile duygusal ve entelektüel emek marjinalleşirken ev merkezli olarak darlaşmıştır. Artık ev dışı (çocuk, yaşlı, engelli vb.) sağlık ve bakım hizmetlerinin düzen tarafından -gerekirse belli bir aylık ücret de bağlanarak- ev içi hizmete dönüştürülmesi, devletin ve belediyelerin, STK'ların bu yönde örgütlenmeleri ile duygusal emek alınıp satılan ticari metaya dönüşmüştür. Üniversitelerin ilgili bölümlerinde "duygusal emek" eğitimleri, stajları yapılması bu nedenledir. Ev, bireysel boş zamanın ve seçimlerin duygusal özerk alanı olmaktan uzaklaşmakta, mevcut düzenin uzantısı olan "ticari duygusal emek meslekleri" ve bunun uzantısı olan teknolojik hegemonyanın etkisine girmektedir. Televizyon reklamlarında endüstriyel "anne kurabiyesi" duyarlılığı verilmekte, dini bayramlarda, özel günlerde çeşitli kuruluşlar kendi markaları ile geleneksel duyarlılığı özdeşleştirmeye, bütünleşmeye çalışmaktadır. Ev, kadına ait deneyimlerin, seçimle-

rin, çocuk ve yakınları ile ilişkilerinin, samimi kadın dayanışmasının, görece özgürlük ve toplumsal mahremiyetin, karşılıksız duyarlılığın alanı olmaktan uzaklaşmış, düzene ait kurumsal aygıtlar, örgütler, endüstriler ve soyut yapıların nüfuz ettiği, denetlediği, çoklu işlevler gören güvencesiz, ucuz emeğin ve piyasa güçlerinin uzantısına dönüşmüştür.

Mevcut düzen ve otorite evcilleşirken ortaya çıkan marjinal sorunlar kadının karşılıksız, gönüllü emeği ile çözülmektedir. Bu durum verili düzen içinde kadın etkinliğinin ve gücünün öne çıkması biçiminde değildir, kadın emeği yine marjinal ve itibarsız durumdadır. “Ev merkezlik” aynı zamanda sürekli yer değiştirmeyi, hareketliliği, göçebeliği kapsayan anakent/metro-pol merkezli örgütlenme ile çelişmektedir. Giderek ev belirttiği özelliklerin, değerlerin, ilişkilerin dışında, “bildiğimiz ev” tanımından da uzak yersiz, yurtsuz, belirsiz otonom geçimlik iş yapılarını, anlık ilişkiler düzenini, esnek birliktelikleri belirtecek biçimde değişecektir. Günümüzde iktidar ve otorite toplumdan koparken aynı zamanda her yönüyle toplumsal ilişkileri parçalamakta, denetim ve gözetime yönelik örgütlenmeler, sosyal hizmetler ve teknolojik ağlarla birbirine bağlanmaktadır. Bu nedenle ev merkezli olarak yaşamın darlaşmasıyla gündelik yaşam içinde düzenin mutlak otoritesi, toplum üzerindeki açık ve dolaylı baskısı, şiddet ve bağımlılığı doğrudan hissedilmektedir.

Corona virüs salgını sonrası ortaya çıkan yeni düzenlemelerin altyapısı salgın öncesinde de mevcut olduğu için hemen uygulamaya konulabilmiştir, yeni olan artık her düzeyde salgının yarattığı kaygı ve korkuya da dayanarak bu uygulamaların genel bir düzene dönüşmesidir. Modern Batı dünya egemenliği iki yüz yıldır iktidarda olmanın kendisine kazandırdığı birikim ve deneyimlerden yararlanarak dünyayı ve kendisini yeniden örgütlerken/dönüştürürken aynı amaca yönelik iki yöntem kullanmaktadır. Bu yöntemlerden birincisi klasik baskı ve zora dayalı araçlardan, askeri, siyasi, ekonomik devlet teröründen değişimin etkeni olarak yararlanmaktadır. Diğer bir yöntem çoğunlukla eşzamanlı olarak toplum yararına olduğunu savunulan zorunlu bir dizi yeni düzenlemeleri ve açılımları (kanunlar, tüzükler, kararnameler, reformlar biçiminde) uygulamaya koymaktır. Üniversiteler, akademisyenler, basın ve medya, iletişim araçları bu düzeyde çeşitli görevler üstlenmektedir. Bu girişim ve uygulamalar zamana yayılarak resmi, resmi olmayan çeşitli oyalama, aldatma, pay verme, devşirme, işbirliği taktikleri ile birlikte, çeşitli örüntüler, rızalar biçiminde ortaya çıkar. Düzen her iki yöntemi de (zor ve rıza) herkesin kendi gündelik ilişkileri içinde anlayabileceği açıklık

ve çıplaklıkla kullanmaz. Dış tehdit, engellenemez doğa ve doğaüstü güçler ve felaketler bu nedenle yeni uygulama ve düzenlemelerin gerekçesi olarak öne çıkarılır. Toplum üstü olay ve güçleri denetlemek mümkün olmadığından toplum açısından otoriteye uyum, kendiliğindenlik ve teslimiyet temel ilişkileri oluşturur. Olayları kavramak, değişime karşı bilinçli tutum almak için bir başlangıç noktası belirlemek ve tartışmak gerekir. Bu nedenle corona virüsü salgınının insanlık için yarattığı tehdit ve yeni uygulamalar nedeniyle biz de corona sonrası yeni dönemden ve krizin/kaosun normalleşmesinden (sürekli hale gelmesinden) ve zihinsel, duygusal yoksullaşma ve yüzeysellikten söz etmekteyiz. Corona krizinde baskı, zor, gündelik yaşamın terörize olması ile çalışmadan eğitime kadar yeni düzenlemelere birlikte uygulanarak dönüşüm gerçekleşmiştir. Bu uygulama ve düzenlemeler gündelik yaşamın her yönünü yüzeyselleştirmekte ve yoksullaştırmaktadır.

Corona sonrası düzen modern sonrası yeni ilişkilerin ifadesidir, ama aynı zamanda iktidarın kendi sistemi içinde bir dönüşümü, sürekliliği belirtmektedir. Marx bu değişimin zorunlu bir sonucu olarak kapitalizmin aşılacağına inanmaktadır. Buna karşılık Marx'a karşıt görüşleri ile sosyolojide öne çıkan Weber'e göre modern kapitalist örgütlenmenin bir sonu yoktur. Weber moderniteyi "demir kafes" benzetmesi ile tanıtmakta, iktidarın/modernizmin baskıcı, bürokratik işleyişini aşmanın mümkün olmadığını belirtmekteydi. Weber'in görüşleri doğrulanmamıştır. Ancak Batı sosyalizmin, işçi sınıfının, Batı komünist partilerinin ve Sovyetler Birliği'nin yarattığı hayal kırıklıkları sonucu Weberci değerlendirmeler, daha 1960-70'li yıllarda Michel Foucault'un çalışmalarında daha karmaşık, baskıcı, denetim ve gözetim görüşlerine kaynaklık etmiştir. İktidar ve güç, toplum üzerindeki gözetim, denetimini mutlaklaştırırken, artık her yerdedir. Giderek baskı ve tahakkümün insanlık için değişmez bir durum olduğu değerlendirmesini yapacaktır. Artık direnmek boşunadır. Bu değerlendirmeler iktidar için gerçekten rahatlatıcı bir durumdur. Post-modern dünya görüşünü sosyalist iyimserliğin yarattığı devrimci umutların, iyimserliğin ortadan kalktığı koşullarda çözümsüzlüğün daha ileriye götürülmesi, uçlaşması olarak değerlendirmek mümkündür. Böylece sosyalist çevreler de gönül rahatlığına kavuşarak verili düzenin peşine takılacaklardır.

Burjuvazi verili düzenin sözcüsü, temsilcisi olarak, Doğu-Batı ilişkilerindeki konumuna ve rolüne bağlı bir mücadele, çekişme ve çatışma içinde kendi kimliğini ve düzenini geliştirirken sürekli olarak kendi örgütlenmesi ve üstünlüğü yönünde değişimin savunucusudur. Bu anlamda Batı uygarlık

kimliğinin hem bir devamcısı, hem de dönüştürücüsüdür. Kendi egemenlik ve üstünlüğü ile ilişkili değişmeyen özellikleri korurken aynı zamanda ortaya çıkan yeni ilişkiler örgütlenmesini de birbirlerine eklemleyerek dönüştürür. Modern kaynaklı sosyalist köktenci görüşleri de bütünüyle dışlamaz. Özellikle bu köktenci görüşler yılgınlık ve kötümserlikle sonuçlanmışsa iktidarını pekiştirmek, mutlaklaştırmak için daha ileriye götürmekten de çekinmez. İktidar yeni örgütlenmeler, yeni koşullar ve ihtiyaçlar, arzular, beklentiler yaratarak çelişki ve çatışmalara rağmen toplumsal rızayı sağlar. Geniş yığınlar verili düzeni aşamadıklarında düzenin getirdiği nimetlere imkânlarla ulaşmak için veya kendi konumlarını, varlıklarını, kimliklerini korumak için yeni koşullara isteği olmasa da uyum göstermeye çalışır. Batı'da sosyalistlerin açmazına Batı-dışı toplumlar da bir başka yerden gelerek ortak olmuşlardır. Zihinsel/entelektüel ve duygusal tam bir çöküş, kötümserlik, yoksulluk söz konusudur, gelecek perspektifi kaybolmuştur. İktidar bunu değerlendirmiş, Marksizm'in modern düzene yönelik eleştirilerini, kötümserliğini de kendisine eklemleyerek, modernizme yönelik eleştirilerin öncülüğünü de kendisi üstlenmiştir. Batı ve Batı-dışı toplumlar içinde toplumsal muhalefet de yeni dönemde Batı düzeninin ve görüşlerinin izleyicisi, aktarıcısı haline gelmişlerdir.

Post-modern yeni dönem, kapitalizme veya modern düzene tepkiden değil, özel mülkiyete dayalı modern düzenin ilerleme, gelişme, toplumsal değişme, büyüme anlayışının veya emek yoğun üretim ve tüketim örgütlenmesine dayalı kapitalist ve sosyalist azgelişmişlik, kalkınma ve refah anlayışının sona ermesinden, (pahalı olmasının ötesinde) sürdürülebilir olmamasından kaynaklanmıştır. Batı-dışı ülkelerde kapitalist veya sosyalist planlı kalkınma siyaseti, gelir dağılımının iyileştirilmesi, ulusal ekonomiler, ulusal çıkarlar/birlik oluşturulması yoluyla Batı karşıtı muhalefet denetim altına alınmış olsa da geniş halk kitlerinin yoksulluk ve refah isteklerine yönetim cevap veremediği gibi bu istekler aynı zamanda siyasi bir baskı oluşturuyordu. Batı ülkelerinde de sosyal güvenlik, işsizlik sigortası, aile, kira, evlilik, çocuk, tatil, ikramiye, eğitim, kültür gibi çeşitli alanlarda sosyal dayanışma ve yardımlar, dolaylı olarak desteklenen sendika, iletişim gibi kurumlar ayrıca bir yük olarak görünüyordu. Kalkınma, refah anlayışı aynı zamanda toplum içi ve toplumlararası ilişkilerde yeni çekişme ve çatışmaya, "göreceli yoksulluk" görüşlerine de dayanak olmaktaydı. Bu durum verili düzen otoritesinin sürekli tartışılması, geniş kesimlerin ortak olma, pay alma isteğini yaygınlaşması ve iktidarın tekelinin parçalanması anlamına gelmekteydi. Batı için

en kestirme çözüm var olan Batı üstünlüğü ve iktidarını mutlaklaştırarak modern dünya görüşü ve toplum örgütlenmesi (ulus-devlet) anlayışından, refah ve kalkınmadan, modern toplumsallaşma anlayışından vazgeçmektedir. 1980'lerin muhafazakâr neo-liberal dönüşümü bunun bir habercisidir. Bir yandan işçilere yönelik siyasi baskılar, sosyal refah payının kısıtlanması, sağlık, eğitim gibi alanlarda dâhil olmak üzere özelleştirmeler, teknoloji yoğun üretimle işsizlerin artırılması, ücretlerin aşağıya çekilmesi gibi uygulamalar gündeme geldi. 1980-90'lı yılların hazırladığı koşullardan, sosyalizmin yılgınlık ve kötümserliğinden, Sovyetler Birliği'nin tasfiyesinden de yararlanarak mevcut düzen ve otorite küreselleştirildi. Orta Doğu'ya yönelik yeni düzenlemeler ve savaşlarla Batı uygarlığı kendini Batı-dışı toplumlardan da bütünüyle ayırttı. Modern ulus-devlet veya milliyetçi örgütlenmeler yerine, buna karşıt yerel, ırka, etnik, dini, cins, cemaat kimliğine dayalı kültürel kimliklerin öne çıkarılmasıyla toplum düzeyinde de karşıtlıklar, ayrışmalar oluştu. Batı-dışı ülkeler kendi düzenlerine dayalı yeni bir dünya kurmak bir yanına, kendi içlerine kapalı bir düzeni sürdürülmeleri mümkün olmadığından modern ulusal kimliklerini vurgulamadan, geçmişte sıklıkla gündeme gelen emperyalizm sözcüğünden de vazgeçerek Batı ile askeri, siyasi, ticari yeni ilişkiler oluşturmaya çalıştılar. Bütün bu uygulamalar sistem içi yeni toplumsal muhalefet türleri geliştirse de mevcut küresel düzen ve iktidar üzerinde etkili olmadı. Kimlik siyasetleri ve çekişmeleri farklı maddi temellere dayalı çıkarlarla ilişkili olmasına karşın küreselleşmenin yaygınlaştırdığı değerler ve koşullar içinde çoğulcu bir birliktelik göstermektedir. Küresel yeni düzen örgütlenmesinin kendini tarih-üstü, koşullar üstü olarak görmesi bu gelişmelerle birliktedir.

Küreselleşmenin hazırladığı koşullar içinde Corona sonrasında her düzeyde daha güvensiz, güvencesiz, ayrılmış, daha otoriter ve yoksul bir dünya söz konusudur. Bu durum corona virüs salgını ötesinde, daha geniş toplumlar arası ilişkiler sistemini kapsayan düzen ve örgütlenme sorunudur. Modern Batı dünya düzeninin sınırlığı içinde toplumsal düzeyde sürekli gelişme ve ilerlemeyi savunmak mümkün olmadığı için günümüzde düzen tarihten, toplumdan ve koşullardan kopmuştur. Verili modern ilişkiler sistemiyle sekiz milyarlık dünya nüfusunu modern aydınlanma değerlerini veya çalışmayı, üretimi/emeği, eğitimi yücelterek savunmak mümkün olmamaktadır. Kapitalizmin getirdiği söylenen zenginliğe rağmen dünya nüfusunun büyük bir bölümü yoksulluk ve kıtlık tehdit ile karşı karşıyadır. Gelecekte bir çözüm de görünmemektedir. Kaynakların sınırlılığı, değişim bölüşüm ilişkisi-

lerin dengesizliği iktidarı -yine dolaylı olarak iktisadi yönde- siyasi bir seçime zorlamaktadır. Batı için en kolay çözüm modernleşmekten (ilerlemeye dayalı bütünsel kuramlardan) vazgeçmek ve daha otoriter, herkesin birbirine karşı olduğu barbarca bir düzeni / düzensizliği, dengesizliği savunmaktır. Bir diğer yol aslında uygulamada keskin ama daha kolay olan kitlesel katliamlarla, kırımlarla dünya nüfusunu azaltmaktır. Bu da gündem dışı değildir. İktidar, insani tüm sorumluluklardan, değerlerden, kurallardan koparak, düzeni mutlaklaştırırken insanı ve bütün toplumsal değerleri marjinal hale getirerek, düzeni koşullar üstü hale getirmek amacındadır. Bunu krizler ile uygulamada sürece yaymak ve kabul edilebilir kılmak için doğa ve çevre sorunlarını, felaketlerini öne çıkararak insanın rolünü sınırlamak doğayı yüceltmek gerekmiştir. Bunu ideoloji olarak yaygınlaştırmakta sorun çekilmektedir.

Bütün insani, toplumsal özelliklerinden arındırılmış ihtiyaçların karşılanması için darlaşmış ev merkezli asgari yaşam koşullarını savunmak günümüzde en kolay ve kestirme çözümdür. Bunu da doğrudan savunmak ve uygulamaya koymak zor olduğu için sürekli küresel krizlerle (doğa veya doğüstü felaketler, toplumsal, siyasi krizlerle) yıkım sonrası ilişkiler örgütlenmektedir. Çevre, ekoloji sorunlarının bir ideoloji olarak gündeme gelmesi ile 1960-70'lerin kalkınma, büyüme, refah anlayışının terkedilmesi eşzamanlıdır. Büyük krizlerde kargaşa, panik koşulları toplumsal değerlerin çökmesi için en elverişli yoldur. Sovyetler Birliği'nin, sosyalizmin tehdit olmaktan çıkmasına rağmen son elli yıldır dünyanın büyük savaşlar da dâhil çeşitli krizlerle iç içe yaşaması bu nedenledir. Krizler çeşitli değerleri, ilke ve kuralları savunulmaz hale getirirken aynı zamanda küresel otoriter bir yönetimin geçerli hale gelmesini, toplumsal rızayı da sağladı. Küresel otorite ile ilişkili birbirine karşı etnik, dini, cinse dayalı popüler, muhafazakâr hareketlerin, örgütlenmelerin ortaya çıkışı aynı dönemdedir. Batı-dışı toplumların da geleneksel uygarlık çözümünü ve değerlerinin Batı yayılcılığı sonrası tahrip olması, ancak yerel yöneticilerin geleneksel düzeni ve değerleri kendi çıkarları adına sürdürme çabası corona sonrası yeni düzenin benimsenmesi kolaylaştırdı. Corona krizi bütün krizlerin toplamı olduğu için tahribatı da büyük oldu. Düzen zor, baskı yanında, gündelik yaşamı da terörize ederek yeni düzenin işleyişini kolaylaştıracak ev merkezli düzenlemeleri "kaotik yeni normal" olarak genelleştirdi. Tarih boyunca kadınların kenarda kaldığı, marjinalleştirildiği ev mekânı, anti-toplumsal yeni marjinalleşmenin merkezi oldu. Bu durumdan öncelikle modern aile yapısı ve karşılıksız kadın emeği etkilendi.

Corona sonrası dünyada yeni düzenlemeler mevcut düzenin/iktidarın bir seçimidir. Seçim toplumların değil, günümüzde dünya egemenlik ilişkilerinde üstünlüğünü sürdüren, askeri, siyasi, iktisadi karar verici aktörlerin seçimidir. Bu seçimin yönü ortaya konulduğunda, seçimleri belirleyen koşullar değiştiğinde hangi değişmelerin olacağını öngörmek de mümkündür. Dünyaya kaynaklarının, zenginliğin, gelirin yeniden bölüşümü siyasetten iletişime, ulaşımdan, hukuktan çalışma yaşamına, güvenlik, ulusal savunmadan kamu sağlığına, cinsellikten, eğlenceye gündelik yaşamda bir dizi değişikliği gerektirir. Postmodern veya endüstri sonrası düzenin 1980 sonrası dünya çapında neo-liberal -bireysel, "bırakınız yapsınlar", ne hali varsa görsünler anlayışına dayalı- özelleştirmelerle (devletin sunduğu mal ve hizmetlerden, kalkınma ve refahtan vazgeçilmesi) ile işe başlanması rastlantı değildir. Corona sonrası dünyayı hazırlayan koşullar ve değişim 1980-90'lı yıllardan bu yana bir dizi olayı kapsamaktadır.

Corona sonrası düzen modern kuralları, değerleri dönüştürürken çalışma yaşamı ve boş zamanı kendi açısından yeniden örgütlenme çabasıdır. Salgın sonrası eğlenceden çalışmaya, eğitimden ticarete kadar gündelik yaşam sürekli kriz hali içinde yeniden örgütlenmektedir. Bu örgütlenme özellikle hizmet sektöründe kadın emeğinin marjinalleşmesine dayalı olarak bir süreklilik ve düzen niteliği kazanmaktadır. Kadının yaşamı, boş zamanlar da dâhil kendi bireysel inisiyatifinden uzaklaşarak corona sonrası yeni düzenin işleyişine destek olmuş, yeni kurumsal düzenlemelerin ve araçsal hegemonyanın etkisine girmiştir. Ekonomide de üretim-tüketim ilişkisinde köklü değişimle sağlık, siyaset, eğitim, moda, emlak, giyim, finans, eğlence, spor, din, boş zamanlar, reklam, evlenme, doğum, yeme-içme, temizlik, çocuk bakımı, cinsellik, seyahat, turizm gibi çeşitli hizmet alanlarda iletişime teknolojisine dayalı esnek emek istihdamı ve duyguların yönetimi, yönlendirilmesi öne çıkmıştır. Gönüllü/karşılıksız duygusal kadın emeğinin yerine iletişim teknolojisinin ikame ettiği yüzeysel duygusal emek üretimi yine kadın imgesi üzerindedir. Kadının düzen içindeki yeri ve rolü, statüsü, düzenin kârını artırmak için ürettiği metaların, kurgusal deneyimlerin, fantezilerin, alışveriş etkinliklerinin, paket tatillerin, gösterilerin, arzu ve eğlencelerin, medya faaliyetlerinin, düzene bağlanma yanında kaçış eğilimlerinin doğrudan alanı haline gelmiştir. Corona sonrası yeni dünyanın en önemli özelliği çalışma yaşamı ve boş zaman (ev) arasındaki ikili ayrımı ortadan kaldırması ve kendi örgütlenmesi ve otoritesini yaygınlaştırmasıdır. Bundan amaç sekiz milyarlık dünya nüfusunun eğitimden çalışma yaşamına, beslenmeden ve barınmaya

kadar çeşitli sorumluluklarından kaçınmadır. Postmodernizm, aydınlanmacı modern değerlerin, bilgi, akıl, ahlak, tarih, siyaset, iktisat anlayışının sınırına gelmesi ve artık savunulamamasıdır. Sosyalizmin sonundan tarihin sonuna kadar bir dizi sonlu kuramlar bunun bir ürünüdür. Günümüzde corona sonrası düzen toplumdan, tarihten koparak otoriterleşirken, aynı zamanda toplumun, toplumsalın parçalanmasıyla artık her düzeyde güvensizlik, güvensizlik, maddi ve duygusal yaşamda yoksullaşma, yüzeysellik genel geçer hale gelmiştir. Kendi toplum güçlerine, tarihine dayalı yeni bir dünya ve düzen alternatifi yaratamayan Doğu ve Batı toplumları düzene karşı bir tehdit oluşturmadığı için karşı çıkışları, isyanları temelsiz kalmaktadır.

Güvensizliği, güvensizliği modern anlamda endüstri ilişkileriyle tanımlamak veya II. Dünya Savaşı'nın kalkınma ve refah anlayışının, sosyal devletin bir uzantısı olarak, sadece çalışma koşullarıyla ilişkilendirmek, iş güvencesi, sigorta, sosyal yardım, sürekli işe sahip olmak, iktisadi yoksulluk, işsizlik ve eşit haklar, sosyal hizmet ve benzeri anlayışla iktisadi olarak tanımlamakta günümüzde sıkıntı vardır. Güven veya güvensizlik kapitalizm öncesinde ve sonrasında da siyasi, askeri çözümle ve bu çözümü denetlemekle, sürekli hale getirmekle ilişkilidir. Yeni dünya düzeni/düzensizliği içinde bütün dünya ayrıştırılırken, düşmanca ilişkiler, ırkçılık, muhafazakârlık, bağnazlık, güvensizlik, güvensizlik düzenin bir özelliği hale gelmiştir. Uluslararası düzeyde ve toplum içinde gündemde olan temel konu ve soru-

nun güvenlik, güvencesizlik olması rastlantı değildir. Esas tartışılması gereken verili dünya düzeni ve kapitalizm mutlaklaşırken, düzene karşı tehditler ortadan kalkarken bütün dünya düzeyinde (Batı toplumlarında da) güvenliğin ve güvencesizliğin, ayrışmaların, karşıtlık ve düşmanlıkların yaygınlaşmasıdır. Bu gözden uzak tutulduğunda mevcut düzenin bütün sorunlarına rağmen nasıl işlediği, otoritesini sağladığı da anlaşılabilir. Güvencesizlik ile 1990 sonrası küreselleşme arasında, muhafazakâr neo-liberal düzenlemelerle ilişki kurulması da (sosyal hakların ortadan kaldırılması, emeğin dönüşmesi, özelleştirmeler vb.) açıklamada bir yenilik getirmediği gibi güvencesiz geniş toplum kesimlerinin düzene karşı, niçin etkili, örgütlü bir muhalefet geliştiremediğini de açıklamıyor. Ancak mevcut düzen örgütlenmesine karşı muhalefet yeni bir dünya ve düzen, sosyalizm anlayışının da temeli olmuştur. Buna karşılık günümüzde toplumun geniş kesimleri bütün yönleriyle güvencesiz, toplumsal açıdan her yönüyle yoksullaşmış yeni yaşam tarzına mahkûm edilmesine karşın, bu koşullar alternatif yeni bir dünya ve düzen talebine/örgütlenmesine yol açmamaktadır. 1990 sonrası ortaya çıkan yeni gelişmeleri iktisadi bir değişiklik çerçevesinde değil Batı dünya egemenliğinin yeniden örgütlenmesi ve verili düzenin mutlaklaşması içinde, Batı toplumları da dâhil bütün dünyanın güvensiz, güvencesiz hale getirmesi, her türlü insani değerlerden, duygulardan kopma ve yoksullaşma olarak tanımlamak gerekir.

Küreselleşme siyaset düzeyinde sorunların ötesinde çalışmadan eğitime, ticaretten bankacılığa, eğlenceden endüstri ilişkilerine kadar yeni bir düzen örgütlenmesi ve denetim biçimi ifade etmektedir. Ev merkezli kadın emeği modern kapitalist yaşamın dolaysız olarak ele geçirdiği, denetlediği en son kaledir. Bu alanda gecikmenin bir nedeni başlangıçta kadın emeğini modern düzen ilişkilerinde kullanmakta verimsiz ve kârsız görünmesidir. Duygusal kadın emeği toplum düzeyinde kuşakların ve düzenin yeniden üretilmesi (gönüllü, karşılıksız bakım, eğitim rolü) açısından vazgeçilmez görünmesine karşın, bu ilişkiler üzerinden toplumlararası ilişkiler düzeyinde kadının bağımsız bir güç olarak düzen üzerinde etkili olması mümkün olmamıştır. Ancak bu sınırlılık manevi düzeyde kadın emeğine toplumsal değerleri oluşturma, koruma, sürdürme işinde görece bir bağımsızlık, duygusal bir nitelik kazandırmıştır. Kadın duyarlılığı yeni kuşakların üretiminde üstlendiği rol nedeniyle insani temel değerlerin savunulmasında sözcülük edemese de koruyucudur, buna karşıt girişimlerin önünde bir engeldir. Kadın düzeni belirleyen özne olmamıştır, ancak öznel deneyimleri, cinsellik örgütlenmesi de dahil, özneleşme süreciyle kazandığı kimlik tarihseldir. Mesele iktidarın ver-

diği, dayattığı, sınırlı kadın kimliğini (bilinci) aşmaktır. Kapitalizm giderek her türlü değeri, ahlakı, aşkı, dostluğu, sevgiyi, saygıyı, anneliği, hoşgörüyü, neşeyi, coşkuyu, arzuları, düşleri, sanatı, samimiyeti, kardeşliği alınıp satılan para ile ölçülen, indirgenen bir değere (metaya) dönüştürmüştür. Başarısı ve sorunu da buradadır. İnsani değildir, ama bunu dert etmez. Metaya dönüşmeyen, değış tokuşu, ticareti olmayan hiçbir değer sermayeye dönüşecek biçimde sömürülemediği için itibarsız görülecektir. Duygular da artık kişisel sosyal sermayedir. Duyguların kapitalizme dâhil olarak piyasalaşmasıyla bedensel ve duygusal maddi olmayan gönüllü kadın emeği dönüşerek teknolojiye dayalı eğlence sektöründe kişiye özel heyecan, cinsellik, mutluluk, rahatlama gibi duyguların üretiminde kullanılmaktadır. Yeni küresel ekonomi içinde geçmişte maddi olmayan duygusal kadın emeğin ikamesine dönüşen hizmet sektörü (tüketim endüstrisi) en yüksek değerleri üretmektedir. Buna karşılık kadın emeğinin itibarsız konumunda bir değışim yoktur. Güvensizlik, güvencesizlik, aşırı sömürü, belirsiz süreli veya kısmı zamanlı esnek çalışma koşulları, riskler, emeğin uçucu olması, zayıf mesleki kimlik, yüzeysellik sıradandır. Bunlar sadece ekonomik açıdan değil toplumsal bağları da zayıflattığı için sorundur. Giderek çalışma kendini gerçekleştirmenin değil, kendine ve topluma yabancılaşmanın bir unsuruna dönüşmektedir. Ev içi emek yaşamın devamını sağlayan çeşitli faaliyetleri kapsamaktadır. Çok yönlü kadın emeğinin insani, duygusal, ilişkisel yönleriyle tarımsal veya endüstriyel emek üretiminden farklı, kapsayıcı, kurallı, etik, bağlayıcı ayrı bir değeri vardır. Ancak kapitalist ilişkiler içinde düzene ortak olmada, etkilemede, toplumsal bağların merkezini oluşturmada önemsiz görülmektedir. Ancak düzenin meşruiyeti, toplumsal rıza açısından ev önemli olmayı sürdürmektedir.

Günümüzde modern teknolojiye dayalı ilerleme, kalkınma ve gelişmeye karşı yükselen post-modern eleştiriler genel olarak dini, İslamcı, yeni sosyalist, feminist, anarşist, çevreci, yerel, otonom çeşitli çevrelerde gündemdedir. Aralarında farklılıklar yanında ortaklıklar kurmak mümkündür. Öncelikle bu yönde ortaya çıkan görüşlerin hepsinin ortak yönü modernleşmenin krizine dayalıdır. Batı modernleşmesinin ve izleyicilerinin aklın üstünlüğü, doğrusal ilerleme, insanın doğa üzerindeki egemenliği gibi çabalara yöneltlen eleştiri sonuçta yine Batı küreselleşmeciliğinin izleyiciliğine (denetimine) dönüşmektedir. Modern teknolojiye ve tüketime yönelik eleştiriler tüketime karşı veya tüketimin azaltılması yönündeki kültürel görüşlere kadar gitmektedir. Uygarlık, teknoloji karşıtı görüşleri savunan bir literatürün ortaya çık-

ması, yaygınlaşması şaşırtıcı olmamaktadır. Bu görüşler insanın beslenme, giyinme ve barınma ihtiyaçlarına kadar tüketimin indirgenmesi yolunda huzurlu yaşam görüşlerine temel olurken kendine yeterli (geçimlik) ev modeli ile yoksulluğun da ortadan kalkacağı görüşlerine kadar götürülebilmektedir. Bunun, insanın kendi varoluşunun maddi temelleri üzerindeki denetimlerini de sağlayabileceği görüşü giderek verili düzene uyumlu, kendiliğindenci teslimiyetin ifadesi olmaktadır. Mevcut düzen bu önerilerle sağlıktan eğitime kadar bir dizi sorunlardan kurtulacağı için, ayrıca düzenin kenarında, kendine yeterli ihtiyaçlarla ilişkili toplumsal bir rızayı sağlayacağı için elbette mutludur. Giderek bu görüşler marjinal görüşler olmaktan çıkarak corona sonrası dünyada ev merkezli (geçimlik) yeni ilişkilerin örgütlenmesine de dolaylı kaynak olmuştur. Savaştan kaçan göçmenler, mülteciler için de şehrin dışında, mümkünse sınırda nerdeyse küçük bir şehir büyüklüğünde inşa edilmesi tasarlanan veya giderek hazırda buna dönüşen BM gözetimli devasa mülteci kampları da aynı anlayışla örgütlenmektedir.

Corona sonrası düzen devamlılık ve değişim açısından modern sonrası veya endüstri sonrası düzen olarak adlandırılabilir. Modern düzeni daha ileri götürmek geliştirmek mümkün olmamıştır. 1960-70'lelerin kalkınma iktisadı, refah toplum, azgelişmişlik, Batı-merkezcilik gibi iktisat merkezli yönetim anlayışı 1980-90'larda sınırına gelerek eleştirilmeye başlanmıştır. Artık Birleşmiş Milletlerin sağlık ve doğum kontrolü uygulamalıyla nüfusu denetlemenin de mümkün olmadığı görülmüş, nüfusun başka yollarla (biyopolitika, hastane, sağlık örgütlenmesi, hapisane, iletişim teknolojiye dayalı gözetim vb.) denetimi tartışılmaya başlanmıştır. Modern kalkınma ve ilerleme anlayışına karşıt yeni düzenlemeler özelleştirmelerin başladığı 1980'lere kadar götürülebilir. Modern düzen örgütlenmesinin ve değerlerinin sınırına gelmesi ve artık savunulamaması, askeri ve siyasi olarak en uç sınırına varması yeni bir örgütlenmeyi gerekli kılmıştır. Modern sonrası yeni örgütlenmenin tartışma konusu olmadan bütün yönleriyle uygulanmaya konması, verili düzen haline gelmesi corona virüs krizine dayanılarak gerçekleştirilmiştir. Modern anlamda düzenden farklılığı ve özelliği önce bütünsel dünya görüşlerinden vazgeçilmesi yanında, artık çalışma düzeni açısından rasyonelliği, formalist yapılanmayı, bağlayıcı kuralları ve değerleri gerekli görmemesidir. İşin doğasındaki organizasyon ve kurallar, disiplin, daha katı biçimde bilgisayar ve iletişim teknolojisinin gerektirdiği algoritmalara bağlanmıştır. Bu durum kurumsal bağlılığı, değerleri, ahlaki ve zorunluluğu önemsiz hale getirirken, kişilerin, hatta uzmanların görece özgür çalışmasını ve sosyalliğini, ahlakını

da devre dışı bırakır. Yeni çalışma düzeni bağımsız ve örgütlü hareket etmek bir yana kişisel tasarrufta bulunmayı da mümkün kılmamaktadır. Böylece çalışma yaşamı ile sınırlı-sorumlu, kişisel boş zaman arasındaki ikiliğe son vermek, düzenin otoritesini ve hegemonyasını bütün ilişkilere ve zamana yaymak açısından mevcut dünya egemenliğine büyük bir rahatlık sağlamıştır.

1980'lerden günümüze, nerdeyse elli yıllık dönem içinde sürekli yeni bir dünya düzeninden veya düzensizliğinden, küreselleşmeden söz edilmesine karşılık, yeni düzenin bütün yönleriyle zorunlu hale gelmesi, uygulanmaya konması corona salgını sonrasındır. Toplum içi veya toplumlar arası çelişki ve çatışmalar yerine yeni düzen tarih-üstü, görünmez bir tehdide karşı önlemler çerçevesinde adeta gündelik yaşam aylarca terörize ederek toplum dışı kendi kuralsız geçerliğini / gerçekliğini, otoritesini dünya ölçüsünde egemen kıldı. Bu post-modern kuralsız, ilkesiz pragmatik gerçeklik yüzeysel olarak son derece rasyonel, pratik gibi görünse de toplumcu / tarihi gerçekliğe bütünüyle karşıttır. İnsanlığın uygarlık birikimine, değerlerine yabancılaşmaktır. Corona sonrasında insanın kendi varoluşu açısından zorunlu beslenme, barınma gibi temel ihtiyaçlardan bir olan "güvenlik" çeşitli toplum kesimleri, birey, sınıf, toplum açısından değil bütün insanlık için sorun haline gelmiştir. Tüm insanlar güvenliksiz, dolayısıyla güvencesiz koşullarda yaşamaktadır ve bu belirli bir kriz anı için de geçerli değildir, geleceği de kapsayacak biçimde verili düzenin bir özelliği haline gelmiştir. İnsan artık güvenliksiz, güvencesiz koşullarda yaşamaktadır. Bu gerçekliği en çok anlayacak olan kesim kadınlar olduğu gibi binlerce yıllık bir deneyime de sahiptirler. Modern sonrası dönemi şaşkınlık, telaş, kaygı ve korkuyla karşılamamışlardır. Corona sonrası düzenin sorunlarının yükünü çektikleri gibi toplumsal yaşamın çeşitli düzeylerde kaotik hale gelmemesinde de belirleyici rolleri vardır. Ancak bu durum mevcut güvenliksiz, güvencesiz dünyayı aşmaya, yeni bir sıçramaya da izin vermemektedir. Corona sonrası dünyada güvensizlik, güvencesizlik artık bilinçli bir örgütlenmeye dönüşmüş, gündelik yaşamın her düzeyinde yaşam koşulları arasına girmiştir.

Corona sonrası zorunlu değişim sürecinde çalışma yaşamı başta olmak üzere geleneksel veya modern düzenin ilke ve değerlerinden, kurallarından, disiplininden, bütünsel dünya görüşünden vazgeçilmiştir. Artık verili dünya düzeninin işleyişi toplumdan ve koşullardan kopmuş ve daha otoriter bir yapı ortaya çıkmıştır. Bütünsel dünya görüşlerinden, ilke ve değerlerden vazgeçildiği için artık savunulan tek ilke "ne olsa gider"dir. Bu kaotik ve belirsiz yapı içinde hiçbir ilkeyi savunmak, bir değer diğerinden üstünlüğünden

de söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle corona sonrası dünyada toplum gerçeği ve değerleri belirsizleşmiştir. Artık her şey yapılabilir, en üstün görülen değerler bile yorumlanabilir, tersi savunulabilir hale gelmiştir. Farklı, karşıt görüşleri, çıkar ve değerleri aynı anda savunmak, yaşam tarzı haline getirmek garipsenmemektedir. “Ne olsa gider” ilkesi, doğrunun, gerçeğin belirsizleşmesi ve savunulamamasından başka bir şey değildir. Corona sonrası düzen değişirken, aynı anda topluma yüklenen veya içselleştirilen geleneksel değerleri ve rolleri de savunmak mümkün olmaktadır. Hiçbir sabit olmadığı için hiçbir gerçeği, doğruyu da savunmak mümkün olmamaktadır. Toplumsal yaşamın parçalanmış, ayrıştırılmış, temellendirilemez, darlaşmış hali doğal görülmektedir. Bu durum modern Batı ülkelerinde de benzerdir. Gerçek belirsizleşmiş, gerçeğe dayalı olarak toplum kimliğini ve değerlerini tanımlamak, verili egemen düzeni etkilemek, erişmek zorlaşmıştır. Geçmişin belirsizleşmesi, şimdinin mutlakaşması veya geleceğin kaybolmasından kaynaklanan bu durum, corona salgını sonrasında ortaya çıkan duygusal ve maddi emeğin marjinalleştirilmesinin, antici-toplumsallaşmanın, genel olarak insani değer ve tutumlarda darlaşma ve yoksullaşmanın da temelidir.

Günümüzde emeğin marjinalleşmesi sonrasında ilk defa geniş toplum kesimleri, sınıflar da tarihteki kadının, çocukların karşılaştığı olumsuz, dezavantajlı zorunlu koşullar ve konumla karşı karşıya kalmışlardır. Geniş toplum kesimlerinin kadınlar, çocuklar gibi kendi yarattıkları duygusal ilişki ve biçimler, deneyimleri olmadığı için şaşkınca bir açmaz, umutsuzluk, teslimiyet, bölünük içindedirler. Bu açıdan kadınların, çocukların kenarda kalmış tarih boyunca yaşadığı deneyimler, mücadele ve geleceğe yönelik, umut, neşe ve yaratıcılıklarından öğrenilecek çok ders vardır. Emeğin marjinalleşmesi bir başka deyişle güvencesizleşmesi, belirsizleşmesi, duygusal yoksullaşma, iktidarın görünmez hale gelmesi, ama aynı zamanda otoritesinin gündelik yaşamda bütün yönleriyle hissedilmesi durumudur. Günümüzde kadınların kurtuluşu, kadın emeğinin duygusal temeli olan yeni kuşakların yetiştirilmesi, toplumsallaştırması çabasının iktidarlar tarafından itibarsızlaştırılması, düzen üzerinde etkisini dışlamaktadır. Ev merkezli duygusal yoksullaşma, yüzeyselleşme ile küresel düzeyde temel çelişki ve farklılıkların aşılması artık birbirine eklenmiş, bütünleşmiştir. Düzenin tarihten, toplumdaki, koşullardan kopması bütün insanlık ve uygarlık mirasının tahribine dönüşmüştür.

Mevcut düzenin ve otoritenin devrimci / toplumsal bir sıçrama ile aşılması bütün uygarlık mirasının savunulması ve dönüştürülmesi insani bir zorunluluktur. Bu düzenin sorunlarından en çok etkilenen, sorunlarını üstlenen

kadınlar, gençler, çocuklar bu değişimde öncülük edeceklerdir. Kadınlar, gençler, çocuklar sorunlarını çözerken aynı zamanda dünyanın da sorunlarını çözecek tarihi bir aşamanın, yeni bir düzenin zorunlu savunucuları haline gelmişlerdir. İnsanın özü toplumsal ilişkilerin, çelişki ve çatışmaların, tarihin bütünlüğüdür. İnsanın zenginliği veya yoksulluğu uygarlık mirasının bütünlüğüne sahip çıkması veya sahip olmaması ile ölçülür. Bunun sayısal, iktisadi bir ölçüyle indirgemek, ölçmek mümkün değildir, ama insanın bütünlüğüne yönelik mücadelesi, samimiyeti, direnci, örgütlenmesi gerçek ölçütü göstermektedir. Toplum ve birey olarak insan yaşadığı, bağlı olduğu tarihi, siyasi, askeri, ticari, coğrafi ortam koşullara bağlıdır ama bu koşullar mutlak değildir. Toplumlar kendi uygarlık çerçeveleri içinde yeni ilişkiler ve örgütlenmeler kurarak bu koşullar üzerinde etkili olur, dönüştürür. Corona sonrası mevcut Batı dünya egemenlik düzenine karşı mücadele, mutlaklaştırılan belirsizlikleri, sıradanlaşmayı, güvencesizlik ve değersizleşmeyi, her türlü yoksullaşmayı aşmanın ilk koşuludur. Bu mücadelenin getirdiği tartışma ve pratik yeni ilke ve kuralların, toplumsal disiplin ve değerlerin oluşmasını da sağlayacaktır.